A MANIFESTO AGAINST THE PUBLISHING SYSTEM

FERDINANDO FREGA

NSAMUNU MU KUTELAMENA NKUBIKA A NSASULU A MINKANDA

Nkanda wa nana wa ndonga Roots & Memory: nsamunu wa nsoneka mu bitini iya mu diambu dia ekuma nki nkubika a nsasulu a minkanda ke ilenda kanga mvangilu ya nlandilu, ya kondwa ntwadisi a kati — ye nki isalanga vava nsoniki ubikisa kulomba nswa.

KOLOFONI

Ferdinando Frega — Nando the Scribe — The Fifth Blade

Ntwadisi wa ntete wa nsamuna ya Nkodi a Mavangu. Watunga nza ya nsasulu a minkanda ya dolar dimosi mu yindu kimosi kaka: kimvwama ke kina ye diambu dia nzimbu ko. Kina ye diambu dia mavangu.

Yasungimikwa ye yakubikwa muna nza ya ONEDOLLAR-STORIES. Ntungulu ya digitale: NAPLES-POST · NOASPECTTIME · ONEDOLLAR-STORIES. Yabasiswa ntete mu mvu 2026. Yasonwa mu nsoneka yampa ye yasukama, yakubikwa mu kutangwa mu ordinatere. Yabasiswa mu Insi za Amerika.

NSANGU YA NSWA WA NSONIKI

© 2026 Ferdinando Frega / Frega Editore. Nswa wavanwa mu CC BY-NC-ND 4.0.

VA MWELO

Kwa Ana Bakota

Kusakuka mwelo wau i kubikisa ndinga ya nkubika ku nima. Ke vena diambu muno dilomba vo diabakulwa ko — kaka vo diazayakana. Ke okota mu nkanda ko; okota mu nzingulu. Ina okutana muna kati ke ivingila nswa ko, ke ivingila ntwadisi ko, ke ivingila nzengolo ko. Tuka owau, ngeye i nkwa mbebe ya ina ozaya.

NSAMUNU WA NSONEKA

Ekuma Nki Nkanda Wau Kena

Nsamunu wau kena kadi nkubika a nsasulu a minkanda ilandilanga kuvova mu diambu dia minsoniki kondwa zaya nki ifwete vanga yau. Itelanga nkumbu zau, isolanga yau, isungimikanga yau, ikabulanga yau, kansi ke ibakulanga yau ko. Ke mu ntima ambi ko: mu kondwa kuwakana kwa ntungulu andi kibeni.

Nsoniki ke i muntu wa kisalu ko. Ke i salu kia zandu ko. Ke i kima kia sungidika mu kuvana ntalu ko. Kena mu nzingulu.

Vava nkubika ikutana ye nzingulu, ivavanga kuyikitula ya mpila yamvimpi. Vava ilembwa, iyitelanga vo “kilau,” “kondwa kukula,” “kondwa fwana,” evo “kondwa nzila.” Nsamunu wau wavangwa mu kubikisa mvovo mia kufwika ludi.

Wau ke i lufwanikisu lwa nsoniki ko. I mbandu ya salu: nkubika a nsasulu a minkanda ke yakubikwa ko mu

kutambula ina ivanganga nsoneka ya kieleka mu nlandilu.

Nkanda wau ke ulomba nsobolo ko. Umonisa ndilu. Ye usonga nzila ya kutotukila.

NSANGU YA NSASULU

Ndilu za Salu

Wau i kifwani kia tanu ye kia nsuka muna ndonga. Ke kiyisa diambu diampa ko. Kiazibika.

Ke i nsoneka ya ngindu ko. Ke i kinkanda kia mpaka ko. Ke i nsambisu a nkinzi ko. I mvangu wa kutula ndilu.

Bantangi ba nsoneka yai ke i ntangi wa mpila yonso ko. I nza ya nsasulu a minkanda yonso: ababasisi a minkanda, ana bamonikisa minsoniki, ana basungimika, ana babalula, ana bavana ndongi, maplatefome, ana bakabula, alongi, ana basola, ye maalgoritme ma bantu ye ma masini. Ke vena muntu ubikiswa ko. Ke vena muntu ufundwa ko.

Nsoneka ke isonga nzila za salu ko, mpila zankaka ko, evo mavangu mambote ko. Isasila kitini kia kondwa vutuka kina kiasakuka kala.

NKABU

Mvangu wa Nsweki ye wa Meso ma Bantu

Kwa ana bavanganga nsoneka kondwa lomba nswa. Kwa ana bafokola kusasila mavangu mau. Kwa ana babakula vo nlandilu ke i lulendo ko, kansi i kutanina moyo.

NIMA YA NKANDA

Ntindana a Ngindu

Nkanda wau ke uzatomisa nkubika a nsasulu a minkanda ko. Ke uzasadisa mu “kusolula minsoniki miampa” ko. Ke uzavanga zandu diafwanana mu lunungu ko.

Usadila diambu dimosi kaka: kusonga mpenza vo nsoniki ke i diambu dia sukisa ko, kansi i kima kina nkubika ilendi kanga ko.

Ana bayimona mu nsoneka yai ke bafwete vanga diambu ko. Ana bawa vo badumukwa, babakula kala.

NSANGU YA NTETE

Ndinga ya Ntete

Avo nsamunu wau ukumonekene vo ulutidi, ke i mu kuma kia ulundula ko. I mu kuma kia usasila ina iswamanga kuna nsi a ndinga.

Nsoneka yai ke ivanga mpaka ko. Ikatula. Ikatula nsamuna. Ikatula mvovo mia kuyikunda. Ikatula ndozi za zola.

Ina isala ke i ngindu ko. I diambu dia kieleka.

NTETE A DIAMBU

Nsongolo ya Fioti

Nsamunu wau wabutuka mu nkanda wina ke wavavanga nswa ko. *Author Inside Madness* ke i nsamuna ya muntu kibeni ko, kansi i nsasulu ya nzingulu ya mvangilu yina ke ifwanana ko

ye nkubika ina ivovanga vo itwadisa yo. Vava, nzingulu yina yavambwa ye muntu ye yakitulwa ya kutangama bonso diambu dia ntungulu.

Ke ofwete wizana ko. Kala kaka ye ludi.

NSANGU YA NSONIKI

Kubaka Mbebe

Nsoneka yai ke ivovila muntu ko. Ke ivovila ndonga ko. Ke ivava kuwakana kwa bantu ko. Yasonwa mu ngindu vo ntangi i nkwa mbebe ya ina kevanga ye ina kebakula.

Ke vena kima muna ina ilanda kina kiasonwa mu kuyekeka ntima ko.

NKOTOLO

Kitambi kia Nsuka vana Ntwala a Nsoneka

Nsasulu a minkanda ke ina mu mpasi ko. Ina ye kimbefo kia ngindu. Nsamunu wau ke uvava kuyivutula ko. Uyiluta.

NKABULU

Ntungulu a Kati

Nsoneka yakabulwa mu bitini iya bilandana. Konso kitini kikulumuna fulu kia nsasudulu. Ke vena ntombokolo ya ntima ko. Vena nkamunu.

MVOVO MIA NTETE

Ntumbu a Ntete

Nsoniki ke ukota mu nkubika ko. Nkubika ivava kukota mu nsoniki. Vava ilembwa.

KITINI I — NZAYISU

Ana Batambula

Nsamunu wau wasonwa kwa bantu bawonso muna nza ya nsasulu a minkanda. Kondwa ubikiswa. Kondwa tandu. Watumwa kwa ana bazengolanga, ana bayungulanga, ana basungimikanga, ana bakabulanga, ana batesanga, ana babalulanga, ana balonganga, ana batezanga, ana bavanganga nzimbu. Watumwa mpe kwa ana bayitelanga vo “kimpwanza,” “nzila yankaka,” “ya lweka,” evo “ya ndilu.”

Ke wasonwa kwa minsoniki ko. Ke wasonwa kwa antangi ko. Minsoniki ke bena ye nsatu a kwikiswa ko. Antangi ke bena ye nsatu a kutwadiswa ko. Nsoneka yai ivovanga kwa ana batwadisanga.

Ana Babikiswa

Konso muntu uvava lukasakusu ke i ntambudi ko. Konso muntu uzola kuwa vo kena ye ludi ke i ntambudi ko. Konso muntu ulomba nzila za nswalu ke i ntambudi ko. Konso muntu uvukanisa kifulu ye salu ke i ntambudi ko.

Nsamunu wau ke ukotanga mu mpova ko. Ke usumbisananga ko. Ke ukotanga va kati ko. Ke vena mpila “yalembama” ya ina ilanda ko. Vena kaka mpila ya kutangama.

Nkotolo a Kisalu

Nkubika a nsasulu a minkanda ke ina mbi ko. Ke ina mpe kondwa mayele ko. Ilandanga ntungulu andi kibeni. Yakubikwa mu kusola, mu kufwanikisa, mu kukulumuna mpasi zilenda kwiza, mu kubikula mavangu, ye mu kuvutukila mpila zisalanga mbote.

Diambu dibangukanga vava ikutana ye ina ilendi fwanikiswa ko. Nsoniki wa kieleka ke ukotanga mu kifwanikisu ko. Ke mu kuma kia ntombuka ko. Mu kuma kia kimuntu kiandi.

Nsoniki Ke I Kifwani Ko

Nsoniki ke i kisalu ko, ke i kifulu ko, ke i kitambi kia nzietolo ko, ke i nsilu wa lumbu kina kiza ko. I nzingulu ya mvangilu. Uvanganga ntwala kwa vanwa nswa. Ulandilanga kuvanga kondwa mvutu. Ke uvundanga mu kuvingila nzengolo ko.

Nzingulu yai ke ifwanana ko ye konso nkubika yasikama mu kuvingila, mu kusola, mu kundima ye mu kutula ntangu. Nkubika ke iyizaya ko. Iyitendulanga.

Mpengo a Ntete

Mpengo a ntete ya nsasulu a minkanda i ya nsasudulu a mvovo. Nkubika itelanga “nsoniki” ina yafwanikiswa kala. Nkubika itelanga “lukau” ina ilenda twadiswa kaka. Nkubika itelanga “kilau” ina ilendi kangwa ko.

Ke i nsola ya nlongo a ngindu ko. I mvangu wa ntungulu wa kondwa yindula. Vava kima kimosi ke kikota mu ntanda ko, ntanda ke iyulwa ko. Kima kina kikitulwa vo kina ye kimbefo.

Kufwanikisa

Nsungimika ke i kisadilu kiakondwa lweka ko. Nsolo ke i mvangu wa nkinzi ko. Nkabulu ke i salu kia kusadisa ko. I mpila za kufwanikisa. Zisalanga mbote kibeni avo mfunu i kuvanga vo diatangwa, diatekwa, diavutukilwa.

Zilembwanga vava zikutana ye nsoneka ina ke ilomba nswa ko, ke ikota ko, ke ivundanga ko, ke ilenda kundwa ko. Vava, nkubika ke isungimika ko. Ibasisa ku mbazi.

Mbasisu ya Kondwa Ndinga

Mbasisu ke ivangamanga mu kukaka kwa meso ma bantu ko. Ivangamanga mu luvuvamu, mu kusindika ku nima, mu ndongi, mu nzila yasongwa, mu nsilu wa lumbu kina kiza. I mbasisu ya luzitu. Ya mayele. Yakundwa.

Ana bamonanga mpasi yai ke bazayanga dio ko mu ntangu zingi. Bayindulanga vo “ke bakubama kala ko.” Bena kala ku mbazi.

Nsamuna ya Nzila

Ke vena nzila ya nsasulu ko. Vena nsamuna ina isonwanga ku nima. Itungwanga ku nima, vava diambu dimosi dianunga kala, mu kuyivanga vo ilenda vutukilwa.

Ke vena nsoniki wa kieleka walanda nzila ko. Nzila i ina isonwanga mu nzungulu andi, ku nima. Konso muntu uvava kuyilanda ntwala, ulongwanga mu kukangama kwa bankaka.

Boma kia Nlandilu

Nkubika a nsasulu a minkanda ke ina boma kia nsoniki ko. Ina boma kia nlandilu. Nkanda umosi ulenda twadiswa. Mvangilu ya nlandilu ke ilenda ko. Nlandilu ibukanga ntangu zatulwa, ifwasanga mayele ma salu, ye ivanga vo nsolo yakondwa mfunu. Mu kuma kiaki bafokolanga ntima andi. Bayivukisanga ye maza. Bayibukanga.

Kusoneka mu nlandilu ke i ntalu ko. I kitumbu kia nkubika yonso.

Nsuka

Nsamunu wau ubangukanga ye mbandu ya pwelele: nkubika a nsasulu a minkanda ina mu mpasi ke mu kuma kia ilendi kutana minsoniki ko. Ina mu mpasi mu kuma kia ke izayi ko nki ifwete vanga ye ana bena kieleka.

Konso diambu dilanda ke i nsilu ko. I mbutukulu ya ina yavangama.

KITINI II — KUFUTULA

“Nsolulu” a Minsoniki

Nsasulu a minkanda ivovanga vo isolulanga minsoniki. Ke i ludi ko. Minsoniki ke basolulwanga ko. Bakangwanga vava bena kala ya kutangama, kala ya kukulumunwa, kala ya kumonikiswa. Ina ke ilenda bakulwa mu nswalu ko ke ivavwanga ko. Ivewanga ntambu. Nsolulu yalomba ntangu ina ke ilenda vana nzimbu ko. Nkubika ke ina yo ko.

Kiyungudi bonso Kifwiki

Kiyungudi kimonikiswanga bonso nsilu wa mbote. I lumbu kia kuwakana. Ke kisolanga ana baluta ko. Kisolanga ina ke ifunisa kintwadi kiandi kia kati ko. Kiyungudi ke kiyuvulanga ko vo: «Nsoneka yai ina ye mfunu?» Kiyuvulanga vo: «Nsoneka yai ivanga mpasi?» Avo mvutu i inga, nsoneka ke isakuka ko.

Nsungimiki bonso Ntwadisi wa Kati

Nsungimiki ke i ntanini a nsoneka ko. I ntwadisi wa kati wa nkubika. Salu kiandi kia kieleka ke i kusunga nsoneka ko, kansi i kuyivanga vo yalendakana bikulwa, yafwanana, yalenda kakidilwa muna kati. Vava nsoneka ikakidila, nsungimiki ke ufindanga ko. Usasila kondwa kuwakana. Nzengolo yavangama kala.

Nsamuna ya Kusansa

«Tusansanga minsoniki» i mvovo mivovwanga kwingi ye mivangwanga kwa fioti. Lusansu lwena kaka vava nsoniki uvanga fioti, uvingila, ye utonda. Vava nsoniki uyika nswalu, lusansu lukitukanga twadisa mpasi. Nsoniki wa kondwa vunda ke ulenda sansulwa ko.

Ntungulu a Kisalu kia Moyo

Kisalu kia moyo i nsamuna ya kutula bima mu ndonga. Kisadilwanga mu kukulumuna mvangilu, mu kubukabuka ina ivangwa, ye mu kutanina kimfumu kia nsamuna. Nsoniki uvanga kwingi bamfundanga vo ke “utunga” ko. Utinanga. Kisalu kia moyo ke kitaninanga nsoniki ko. Kitaninanga nkubika mu nswalu a nsoniki.

Nsilu wa Lumbu Kina Kiza

Lumbu kina kiza i kisadilu kiasika mu kukanga. «Ke owau ko.» «Kuna ku nima.» «Nkanda una ulanda.» «Vava ntangu ifwana.» Lumbu kina kiza kisadilwanga mu kuzima lumbu kia owau, mu kuzima nswalu, ye mu kusimba ntambu. Nsoniki undima lumbu kina kiza ubikisa lumbu kia owau.

Nkabulu bonso Ndozi

Nkabulu imonikiswanga bonso nzila ya kukota. I kumonikisa kwa nsilu. Nsoneka ke ilwakanga kwa antangi ko. Ikangamanga va kati kwa mpasi, maalgoritme, ye bima bitulwa ntete. Nkabulu ke ikumisanga ko. Ivukisanga ye maza. Nsoneka ya nlandilu ividisanga ngolo konso ntangu bayikitula mu kiyekolo kina ke kiyizaya ko.

Zandu bonso Kikundilu

Zandu ke dizengolanga ko. Ditelwanga kaka. Disadilwanga mu kuzibika mpova kondwa kubaka mbebe. «Zandu ke dikubama kala ko» ditendula vo: «Nkubika ke izola kuyimonikisa ko.» Zandu ke ditanganga minkanda ko. Ditanganga ina diavanwa nswa wa kumona.

Platefome bonso Mvulusu

Maplatefome mavovwanga vo i nzila zankaka. Ke i ludi ko. I biyungudi bia masini mu ndinga yankaka. Ke matanganga nsoneka ko. Matezanga mavangu. Nsoniki wa nlandilu ke uvwanga ntalu ko. Umininwanga evo ukitulwa wa kondwa monika.

Nsuka

Konso diambu nsasulu a minkanda ivovanga vo ivanga disadila mfunu umosi kaka: kubaka ntangu vava ikutana ye kima kina ke ilendi twadisa ko. Diambu ke dia mavangu mambote ko. I dia ntungulu. Owau nkubika yasasuka yonso.

KITINI III — NSONIKI MUNA KATI

Ke I Diambu dia Muntu Mosi Ko, I Nzingulu

Author Inside Madness ke isasila muntu mosi ko. Isasila nzingulu za salu. Ke i nsamuna ya moyo wa muntu ko. Ke i mpasi yasamunwa ko. Ke i kuyikambila mambu ko. I nkanda wa ntoto wa ina ivangamanga vava nsoneka ke i nsola ko kansi i nsatu wa ntungulu. Nkubika ke izayi kuyitanga ko kadi ke izayanga nsatu ko.

Nsoneka bonso Nzingulu

Nsoniki wa kieleka ke “usonekanga” ko. Kena konso ntangu mu kusoneka. Ke ukotanga ye ke ubasikanga mu nsoneka ko. Ke uvingilanga ntangu yafwana ko. Ke utezanga nzila ko. Nsoneka ke i mvangu wa ntangu ye ntangu ko. I nzingulu ya nlandilu. Nkubika isalanga mu mambu mavangamanga. Nsoniki usalanga mu kukangalala. Vava kondwa kuwakana kubangukanga.

Kilau bonso Kidimbu kia Kuyitanina

Vava nkubika ke ibakula ko, itulanga kidimbu. «Kulutisa.» «Nsatu wa kufinda.» «Kondwa nswaswanu.» «Ke kilenda kanga ko.» Kilau ke i nzengolo ya munganga ko. I nkumbu ya

kutanina. Isadilwanga mu kutanina nkubika mu ina ilendi kulumunwa nswalu ko evo kusasilwa ko.

Mvangilu ya Kondwa Nswa

Nsoniki wa kieleka uvanganga ntwala kwa muntu kunlomba. Ke uvingilanga minkanda mia nsilu ko, ntangu zatulwa ko, nzengolo ko, mayele ma salu ko. Uvanganga kadi kukondwa vanga ke kulendakana ko. Mvangilu yai imonwanga bonso mpengo. I kuwakana kwa kati. Nkubika ivananga ntalu kwa ana bavingila. Ifundanga nswalu.

Kukala Yandi Mosi mu Kuma kia Salu

Kukala mosi kwa nsoniki ke i ndozi ya zola ko. I kwa salu. Kusadilwanga mu kutanina nlandilu, mu kutanina mbundu a salu, ye mu kuvewa mpasi za bankaka. Nkubika itendulanga kukala mosi bonso kondwa zaya kuvukana ye bantu. I nsukudulu ya mvangilu.

Nlandilu bonso Kitumbu

Nlandilu ke i mbote ya nsasulu ko. I kitumbu kia salu. Nsoniki ke uvundanga ko ufwasanga ntezo, uvanga vo nsolo yakondwa mfunu, ye uvidisa ngindu ya kubasisa nkanda. Nkubika ina ye nsatu a kuvunda. Nsoniki wa nlandilu ke kena ye nsatu wau ko. Mu kuma kiaki, bambokelanga mu kuvunda. Evo mu kuvila.

Ntangi wa Kondwa Vingilwa

Ntangi wa kieleka ke i yandi wa bayindulanga mu mayele ma nsasulu ko. Ke uvavanga kuyekeka ntima ko, ke uvavanga kukala mu ndonga ko, ke uvavanga ntwadisi ko. Uvavanga

ndinga yiwanana ye ntima andi. Nkubika itungulanga bitezo bia bantu. Nsoniki ukutananga ye muntu mosi-mosi. Mu kuma kiaki, nkubika ke ilenda bikula ko nki ivangamanga vava nsoneka ikwendanga mu kimpwanza.

Mbalulu bonso Mvangu wa Kimfumu

Kubalula ke i kufwanikisa ko. I kunata nzingulu tuka mu ndinga yimosi ku yankaka. Nkubika ibalulanga mu kunenesa zandu. Nsoniki ubalulanga mu kutanina nlandilu. Konso ndinga yiyikwa ikulumunanga kimfumu. Mu kuma kiaki mbalulu ya bwingi imonwanga bonso kulutisa.

Ina Ivangwa bonso Ndinga Yimosi

Nsoniki ke usasilanga ko. Uvanganga. Nkubika ilombanga nsasudulu, nyuvulu, nsamuna ya moyo, ye ngindu za ntima. Nsoniki uvutulanga mvutu mu ina kevanga. Diambu diadi ditendulwanga bonso lulendo. I kusikidisa. Nsoneka i ndinga yimosi kaka ina ke ivunanga ko.

Nsuka

Nsoniki ke kena mu ntambu ye nkubika ko. Kena ku mbazi a ntezo. Ke mu kuma kia uluta yo ko. Mu kuma kia usalanga mu nzila yankaka. Nkubika ke ilenda kunsunga ko. Ilenda kaka kumbikisa evo kuvava kunkulumuna. Kitambi kimosi kia nsuka kisidi.

KITINI IV — MVANGU WA NSUKA

Ke I Mpasi Ko, I Mwelo

Nsasulu a minkanda ke ina mu ntangu ya mpasi ko. Yasakuka mwelo wa kondwa vutuka. Ku nima a mwelo wau, nsolo ke isalanga diaka ko, ntwadisi a kati ivundanga, nswa wa kundima ke una ye mfunu ko. Nkubika ilandilanga kusala bonso mwelo ke wasakukwa ko. Nsamunu wau usadila mu kuwutela nkumbu.

Nsoniki Ke Uzavutuka Ko

Nsoniki wa nlandilu ke uzalomba ndolulu ko. Ke mu kuma kia lulendo ko. Mu kuma kia ke kena ye kikuma kia dio ko. Kena kala mu mvangilu. Kena kala mu kukwenda. Kena kala mu kutangwa. Nkubika ke i nzila ya kufwete sakuka diaka ko. I nsola yimosi, va kati kwa zankaka. Ye nsola ke zibutanga lutumikinu ko.

Nsuka a Ntwadisi wa Kati

Vava mvangilu ke ivioka kwa muntu ko, ntwadisi a kati ikitukanga makelele. Ke banwananga yo ko. Bayibikisanga kaka. Diau i diambu nkubika ivanganga mpasi mu kundima: ke ina mu kunwanunwa ko. Ina mu kulutwa ku lweka.

Ke Vena Nsoba Ilendakana Ko

Ke vena nsoba za nsasulu zilenda kanga nsoniki wa kieleka ko. Konso mvavulu ya kuyibuka, ya kuyikotesa, evo ya kuyifila yizanga ku nima. Ntungulu yalutwa kala kwa nswalu a diambu diadi.

Ntangi Wasola Kala

Ntangi ke uvingilanga nswa ko. Ulandanga ina iwanana ye ntima andi. Ke uswaswanisanga ina yabasiswa, ina nsoniki wabasisa yandi kibeni, ina yakabulwa, ina ya kimpwanza ko. Uswaswanisanga kaka ina ina ye moyo ye ina yafwa. Ina isidi i mambu ma kimfumu kia nkanda.

Luvuvamu bonso Mvutu

Nkubika izavutula mvutu mu luvuvamu. I kitaninu kiandi kia nsuka. Ke izakaka ko. Ke izavanga mpaka ko. Ke izakutana meso ye meso ko. Izalandila bonso ke vena diambu divangamanga ko. Kansi luvuvamu ke lukangamanga mvangilu ko. Luyivanganga ya kondwa vutuka.

Wau Ke I Mvita Ko

Ke vena ntambu ko. Ke vena ntombuka ko. Ke vena mbeni ko. Vena kondwa kuwakana kwa mvu ya mvu. Nkubika itaninanga mpila andi kibeni. Nsoniki ulandanga nsatu zandi kibeni. Ke vena ntoto wa kintwadi ko.

Nsongolo za Kubasika

Ke i nsongolo za salu ko. I nsongolo za ngindu. Zaya vo nsoniki ke ulenda twadiswa ko, vo nlandilu ke ilenda sungimikwa ko, vo kimfumu kiavila kala. Ndima dio evo landila kuyifwanisa. Nsola zole zawonso zina ye ntalu.

Ina Isidi

Nsasulu a minkanda ina ye nsola yimosi kaka: kubikisa kuvova mu diambu dia minsoniki ye kubanga kubatala kondwa kukota va kati. Ke mu kubavutula ko. Mu kuvewa

mpasi zankaka. Nsamunu wau ke ulomba kwiza mu ndonga ko. Ulomba ntemo.

Nsuka

Nsoniki ke kena ye nsatu a nsasulu a minkanda mu kukala ko. Nsasulu a minkanda ina ye nsatu a nsoniki mu kuyikunda. Nkanda wau ke uzibikanga mpaka ko. Uyivanga ya kondwa mfunu. Konso muntu wafwete bakula wabakula kala.

KITINI KIA KU LWEKA — KUMONIKISA

Ke Ntunganga Nzila Yankaka Ko

Ina mvanganga ke i mpila yankaka ya nsasulu a minkanda ko. Ke i platefome ko. Ke i mayele ma kutula kifulu ko. Ke mvavanga kusonga vo “tulenda vanga mbote kuluta” ko. Nsonganga vo tulenda kala kondwa yo. Kondwa lomba nzila ya kukota. Kondwa vingila nzengolo. Kondwa kusumbisana mbundu. Wau ke i salu kia kutelamena muntu ko. I salu kia kondwa tala.

Mvangilu Ke I Kudumuna Ko

Bwingi ke i ntambu ko. Nlandilu ke i nsangu ko. Nswalu ke i kumonikisa ngolo ko. I mbutukulu yalunga ya nzingulu ina ke ivilanga ko. Ke mvanganga mu kubaka fulu ko. Mvanganga kadi kuvunda kwalenda bebisa salu. Konso muntu utanganga ntalu bonso kuyikumisa usadilanga bitini ke bisalanga vava ko.

Ntalu I Kiyungudi, Ke I Talatala Ko

Ntalu ke yatulwa mu kubaka mbaninu ko. Yatulwa mu kuvewa luvunu. Ke yatombuka mu kuvana kimfumu ko. Ke yakulumuka mu kuvanga makelele ko. Isadila diambu dimosi kaka: kusola ana bakota mu kuzaya, ke mu kusumba kwa nswalu ko. Nzimbu vava ke zitezanga ntalu ko. Zitezanga ntemo ya ngindu.

Nzayakanu Nvavanga

Ke mvavanga nzengolo ko. Ke mvavanga kitaninu ko. Ke mvavanga muntu wa kumvovila ko. Nzayakanu nvavanga i ya salu. Kumonwa bonso mvangi wa nlandilu, nsoniki wa mpila yankaka, nkubika yawakana, diambu dina ke dilenda miningwa ko. Ke nzolele kukoteswa ko. Nzolele kuzayakana bonso muntu wa kondwa kuwakana. Yau i nzayakanu yimosi kaka ina ye mfunu.

Ekuma Nki Kumonikisa Diambu Diawonso

Kumonikisa diambu diawonso ke i nsasulu ya mavangu mambote ko. I nsola ya ntungulu. Imonikisanga bwingi, mbundu, mavutukilu, kuwakana. Isadila mu katula kisadilu kia nsuka kia nkubika: kondwa vedila. Vava ke vena diambu dia tendula ko. Tala kaka.

Ke Ntunganga Ndonga Ko

Ke mvavanga bantu ba kumona ko. Ke mvavanga balandi ko. Ke mvavanga kukala mu ndonga ko. Konso muntu utanga, utanga yandi mosi. Konso muntu ukota, ukota kondwa telwa. Ndonga i bisadilu bia kukanga. Nsalanga mu nzila za muntu

mosi-mosi. Diau divanga vo diambu diadi ke dilenda twadiswa ko. Ye i mu ngindu.

Kisadilu kia Ndinga

Kuyika ndinga ke i kunenesa zandu ko. I kuvidisa kimfumu mu ngindu. Konso ndinga ibukanga ntwadisi a kati. Konso mbalulu ikulumunanga kimfumu kia va kati. Konso mpila ya kimpwanza ikulumunanga ndonga ya bamfumu. Ke mvavanga kuwakana kwa nkinzi ko. Mvavanga kukangalala kwa ntungulu.

Ekuma Nki Ke Mvundanga Ko

Ke mvundanga ko kadi kuvunda kwalenda tendula kufwanana ye ntangu za ku mbazi. Ntangu ame ina muna kati kwa salu. Ke ilenda sumbisanwa ko. Ke ilenda fwanikiswa ye zankaka ko. Diadi divanga vo konso mvavulu ya kutwadisa yakondwa ngolo.

Wau I Kitini kia Nzayakanu

Ana bena muna salu babakula owau vo ke i diambu dia ina isonwa ko. I diambu dia kimpwanza kiawonso, mvangilu ya kondwa ntwadisi a kati, nzayakanu kondwa nswa wa kundima, nsasulu ya nkanda ku mbazi a nkubika. Diadi ke dilenda vutukilwa bonso mbandu ko. Dilenda tangwa bonso diambu dia kieleka.

Nsuka ya Kieleka

Ke ndombanga fulu ko. Mbakanga fulu kina ke kiavingilwa ko. Ana basalanga mu nsasulu a minkanda balenda kumbikisa. Balenda kukulumuna diambu diadi. Balenda kudisisa bonso

diambu dia kimpambu. Kansi ke balendi diaka kuyifwanisa vo ke bamona dio ko. Nkanda wau ke i nsuka ko. I nzayakanu.

NSUKA

Ina yasonwa ku ntwala izibika ngindu yimosi. Ke iyisa nsoniki ko. Ke ilomba kwiza mu ndonga ko evo ntendulu ko. Isadila kaka mu kutula ndilu ya fulu.

Tuka vava, ke vena ngindu evo ndongi zisongwa diaka ko. Ke vena mpova yizibuka ko. Ke vena diambu dibanga ko.

Ina ilanda ke isasila nsamunu ko. Ke iwulungisa wo ko. Ke iwukunda ko. I kukala kwa muntu. Ke diambu diankaka ko.

Ferdinando Frega